

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА ПРЕДМЕТ: ПРИРОДА И ДРУШТВО

РАЗРЕД: **ЧЕТВРТИ**

СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА: **2**

ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА: **72**

Природа и друштво, као наставни предмет у основној школи представља обједињена сазнања из области природних наука, друштвено-хуманистичких области и техничко-информатичког подручја.

ОПШТИ ЦИЉЕВИ

- Развијање интересовања ученика за упознавање природног и друштвеног окружења и развијање способности за одговаран живот у том окружењу, те разумијевање узрочно-последичних односа природних богатстава и друштвених процеса.
- Оспособљавање ученика за самостално учење и тимски рад приликом проналажења информација о појавама и процесима у природи и друштву (користећи различите изворе и облике прикупљања информација), те развијање истраживачких компетенција ученика и компетенција за цјеложивотно учење.
- Развој животних вјештина ученика у заштити природе, ненасилном комуницирању, критичком мишљењу о заједничким питањима у друштвеном окружењу и одговорног укључивања у њихово рјешавање.

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ

- Оспособљавање ученика за сналажење у простору и употребу географске карте и картографских симбола, те представљање природног окружења у виду скице и плана.
- Проширивање стечених знања и искустава о завичају, широј околини и Републици Српској.
- Упознавање ученика са природно-географским карактеристикама Републике Српске, природним ресурсима и привредом Републике Српске, те дјелатностима људи које су условљене њеним специфичностима.
- Стицање знања о кретању тијела, изворима свјетлости, промјенама материјала, проводљивости, сличностима и разликама међу материјалима.
- Развијање научног погледа на свијет кроз развијање свијести о условљености природних појава.
- Разумијевање обиљежја и карактеристика биљака и животиња, те њихов значај за живот на Земљи.
- Развијање љубави, поштовања и припадности својој отаџбини, те очувања националних интереса и вриједности свога народа и народа који живе у Републици Српској.
- Развијање способности ученика за медијско изражавање и критичко кориштење медијских садржаја (приступа, анализе, вредновања и слања порука путем медија), те спречавање негативних утицаја медијских информација.
- Стицање знања, развијање вјештина и умијећа употребе информационо-комуникацијске технологије.

ПРЕГЛЕД ОБЛАСТИ И ТЕМАТСКИХ ЦЈЕЛИНА

Наставне области и теме	Оквирни број часова
Област 1: ОРИЈЕНТАЦИЈА У ПРОСТОРУ И РЕПУБЛИКА СРПСКА	28
Тема 1: Оријентација у простору и картографска писменост	10
Тема 2: Завичај и Република Српска	18
Област 2: ПРИРОДНИ РЕСУРСИ И ДЈЕЛАТНОСТ ЉУДИ	20
Тема 1: Природни ресурси	6
Тема 2: Дјелатност људи	14
Област 3: ЖИВА И НЕЖИВА ПРИРОДА	16
Тема 1: Биљке и животиње	6
Тема 2: Материјали и кретање	10
Област 4: КОМУНИКАЦИЈА И МЕДИЈИ	8
Тема 1: Комуникација	2
Тема 2: Медији	6

САДРЖАЈ И ИСХОДИ ПРОГРАМА

Исходи учења	Садржаји програма/Појмови	Кореалција са другим наставним предметима
Област 1: ОРИЈЕНТАЦИЈА У ПРОСТОРУ И РЕПУБЛИКА СРПСКА (28)		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • одреди главне и споредне стране свијета на географској карти; • помоћу компаса и оријентира из природе и окружења се оријентише у простору; • идентификује и разликује основне облике рељефа; • изради план насеља или околине одређеног објекта (нпр. школе, поште...) и користи се њиме (одреди пут којим ће стићи до жељеног мјеста); • одреди положај задатог објекта у односу на истакнуте облике рељефа у свом крају; • разликује картографске знакове и боје на географској карти Републике Српске; • „чита“, користи и оријентише се на географској карти Републике Српске; • уочи и одреди положај важних објеката (планине, ријеке, насеља, саобраћајнице, привредне објекте...) на географској карти Републике Српске. 	<p>Тема 1: Оријентација у простору и картографска писменост (10)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Оријентација у простору. • Оријентација у околини. • Умањено представљање објеката (скица и план). • Рељеф и модел рељефа. • Географска карта и картографски знаци. 	<p>Српски језик Ликовна култура Физичко и здравствено васпитање</p>

<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • одреди положај и границе Републике Српске на географској карти БиХ; • одреди положај главног административног центра Републике Српске и остале веће градове и географске регије којима припадају; • уочи и означи свој завичај на географској карти у оквиру граница Републике Српске; • препозна и прикаже обиљежја Републике Српске (химна, застава и амблем); • идентификује значајне датуме за Републику Српску; • идентификује народе и поједине националне мањине које живе у Републици Српској; • идентификује обичаје и традицију свог и других народа који живе у Републици Српској; • идентификује и одреди положај на географској карти најпознатије планине, равнице и котлине Републике Српске; • на географској карти одреди положај најпознатијих ријека и језера (природна и/или вјештачка) Републике Српске; • препозна разлику између природних и вјештачких језера; • разликује изглед и специфичности рељефа завичаја на моделу рељефа; • на географској карти Републике Српске одреди положај најпознатије планине, равнице, ријеке, језера и/или саобраћајнице завичаја. 	<p>Тема 2: Завичај и Република Српска (18)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Република Српска. • Завичај на карти Републике Српске. • Обиљежја Републике Српске. • Становништво Републике Српске (обичаји и традиција). • Градови Републике Српске. • Рељеф завичаја и Републике Српске. • Текуће и стајаће воде у завичају и Републици Српској. 	<p>Српски језик Математика Музичка култура Ликовна култура</p>
--	--	--

Област 2: ПРИРОДНИ РЕСУРСИ И ДЈЕЛАТНОСТ ЉУДИ (20)

<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разликује појмове: вријеме, вјетар, падавине, елементарна непогода, клима, временска прогноза, метеоролошка станица; • користи знакове за обиљежавање временских појава; • чита вриједност температуре воде и ваздуха помоћу термометра; • осмисли, креира и води календар природе; • разликује начине одбране од 	<p>Тема 1: Природни ресурси (6)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Временске прилике. • Природна богатства. 	<p>Српски језик Математика Ликовна култура</p>
--	---	--

<p>елементарних непогода (суша, град, поплава);</p> <ul style="list-style-type: none"> • идентификује природна богатства у Републици Српској (шуме, пашњаци, равнице са плодним земљиштем, руде, минерални извори, природне љепоте) и њихов значај за живот човјека; • идентификује националне паркове и уочи њихов значај и начин заштите. 		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • идентификује гране привреде и производе и врсте услуга привредних грана; • наброји главне гране пољопривреде; • разликује житарице, индустријске и крмне биљке; • идентификује начине заштите биљака од мраза, временских непогода и штеточина; • идентификује воћарске и виноградарске рејоне Републике Српске и разликује појмове плантажни воћњак и виноград; • уочи разлику између планинског и модерног сточарства и значај сточарских фарми за живот човјека; • уочи значај гајења риба за човјека; • разликује индустријску и занатску производњу и може да наброји најважније индустријске производе у Републици Српској; • идентификује најважније занатске услуге и производе у Републици Српској и/или завичају; • на географској карти одреди положај шумских предјела Републике Српске; • препозна значај и користи шума за човјека и идентификује опасности за шуме; • на географској карти одреди положај главних путних праваца и саобраћајних центара у Републици Српској; • повеже врсте и значај саобраћаја и саобраћајних веза са потребама људи; • уочи значај друмског, жељезничког, воденог, ваздушног и поштанско-телеграфског саобраћаја у Републици Српској; • уочи разлику између унутрашње и међународне трговине; 	<p>Тема 2: Дјелатност људи (14)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Привреда и гране привреде. • Пољопривреда и гране пољопривреде- сточарство, земљорадња. • Ратарство и повртларство. • Воћарство и виноградарство. • Сточарство, лов и риболов. • Шумарство. • Индустрија и занатство. • Саобраћај. • Трговина, угоститељство и туризам. 	<p>Српски језик Математика Ликовна култура Физичко и здравствено васпитање</p>

<ul style="list-style-type: none"> • идентификује врсте туризма, значај и услове који су потребни за развој туризма у Републици Српској; • идентификује примјере међусобне повезаности различитих грана привреде (нпр. угоститељство и туризам,...); • повеже различита занимања и дјелатност људи са потребама људи у крају у којем живе. 		
Област 3: ЖИВА И НЕЖИВА ПРИРОДА (16)		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • идентификује основна обиљежја биљака (дишу, хране се, размножавају се, расту и развијају се) и услове потребне за развој биљке; • разликује улогу појединих дијелова биљке у исхрани и дисању биљке; • разликује начине размножавања биљака (из цвијета и сјемена, помоћу коријена, стабљике и листа); • разликује једногодишње, двогодишње и вишегодишње биљке; • наведе разлике између листопадног и четинарског дрвећа; • уочи промјене код биљака у прољеће, љето, јесен, зиму; • идентификује услове потребне за раст и развој домаћих животиња; • идентификује начине размножавања домаћих животиња (како долазе на свијет- рађањем или се легу из јаја?). 	<p>Тема 1: Биљке и животиње (6)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Обиљежја биљака. • Мијењање биљке током године. • Обиљежја животиња. 	<p>Ликовна култура Српски језик</p>
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • препозна кретање тијела према у различитим појавама; • уочи и разликује кретање тијела према облику путање и брзини; • уочи отпор који се јавља при кретању тијела по површини другог тијела, кроз воду и ваздух; • уочи како настаје звук; • повеже начин произвођења различитих звукова са покретањем различитих предмета и појава. • разликује природне и вјештачке изворе свјетлости; • повеже промјену величине и положаја сјенке са промјеном положаја извора свјетлости; 	<p>Тема 2: Материјали и кретање (10)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Кретање и облици кретања. • Кретање и отпор. • Кретање производи звук. • Извори свјетлости. • Три стања материјала. • Материјали и њихове особине. • Повратне и неповратне промјене материјала. 	<p>Српски језик Математика Музичка култура Ликовна култура</p>

<ul style="list-style-type: none"> • разликује три агрегатna стања материјала: чврсто, течno и/или гасовито; • препозна и разликује предмете из окружења који су направљени од различитих материјала (стакло, дрво, пластика, метал, гума, тканина, ...); • разликује основне особине материјала: механичке (еластично, тврдо, ломљиво), топлотна (запаљиво и незапаљиво), провидност (провидни, непровидни); • идентификује повезаност особина материјала и њихове употребе; • разликује повратне (истезање, савијање, ширење, скупљање; испаравање, кондензовање, топљење/очвршћивање) и неповратне (сагоријевање и рђање) промјене материјала. 		
Област 4: Комуникација и медији (8)		
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уочи да је комуникација једна од темељних животних вјештина; • идентификује важност комуникације међу људима и значај у рјешавању животних питања; • разликује и уочава врсте комуникације: вербална (усмена и писана) и невербална (гестовна тј. поруке засноване на покретима тијела) директна и посредна, насилна и ненасилна. 	<p>Тема 1: Комуникација (2)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Комуникација међу људима. 	<p>Српски језик Ликовна култура ВРОЗ</p>
<p>Ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разликује врсте медија; • идентификује обиљежја и анализира предности и слабости традиционалних и савремених масовних медија (новине, часописи, ТВ, радио, интернет, друштвене мреже, платформе за размјену видео-записа); • уочи примјер позитивног и негативног утицаја информација из медија (примјер критичког размишљања о медијским садржајима); • користи доступне савремене медије за потребе наставе, водећи рачуна о свом здрављу; • планира своје дневне активности и 	<p>Тема 2: Медији (6)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Врсте медија. • Штампани и електронски медији (традиционални и савремени масовни медији). • Медијски садржај (позитивни и негативни утицаји). • Сигурно кориштење електронских медија (дигитални медији и здравље). 	<p>Српски језик Ликовна култура ВРОЗ</p>

<p>вријеме проведено уз ИКТ;</p> <ul style="list-style-type: none"> • затражи помоћ уколико се суочи са непримјереним садржајем у дигиталном окружењу. 		
---	--	--

ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКА УПУТСТВА И ПРЕПОРУКЕ

Исходи учења и програмски садржаји наставног предмета *Природа и друштво за 4. разред основне школе* дефинисани су и распоређени у оквиру четири наставне области: *Оријентација у простору и Република Српска, Природни ресурси и дјелатност људу, Жива и нежива природа, Комуникација и медији*. Редослијед навођења садржаја одређених области и тема у наставном програму *Природе и друштва* није обавезујући редослијед реализације наведених садржаја, осим у случајевима када су одређени садржаји у међусобној зависности тј. када се одређени садржај мора реализовати као први па тек садржај који је надградња првом садржају.

Програм *Природе и друштва за 4. разред* је усмјерен на исходе учења, што омогућава наставнику већи степен слободе при избору и креирању садржаја, те међусобног интегрисања садржаја појединих наставних тема и области, током реализације. Приликом креирања оперативних (мјесечних/седмичних) планова и програма рада наставник врши операционализацију дефинисаних исхода учења, водећи рачуна да се одређени исходи могу остварити уз примјену различитих садржаја, лакше и/или теже, за краћи и/или дужи временски период. Брзина и степен остварења исхода учења ће зависити од индивидуалних способности и могућности ученика, али и од начина осмишљавања наставе, учења и поучавања. Наставник има слободу да, предложени фонд часова за реализацију садржаја програма и остварење исхода учења, коригује у складу са потребама, предзнањима и искуствима ученика, али и у зависности од начина реализације, примијењених облика, метода и техника рада, те у складу са условима и могућностима школе.

Наставне активности треба заснивати на: посматрању које ће утицати на развој пажње, мишљења и закључивања, стваралачким активностима ученика, пројектној настави, дебати и другим начинима активирања ученика. Осим активности у оквиру редовне наставе, реализацију програмских садржаја остваривати и кроз: излете, шетње, организоване посјете, осмишљене часове у природи (учионица у природи), наставу/школу у природи, учешће у одговарајућим акцијама и остале облике амбијенталног учења/наставе. Приликом реализације одређених програмских садржаја повезивати се са друштвеном средином, посебно укључивањем родитеља ученика у наставни процес, када је то могуће и када то доприноси ефикаснијој и квалитетнијој реализацији наставног процеса.

Омогућити ученицима да самостално истражују, прате, експериментишу, сакупљају, стварају, долазе до нових сазнања како би подстакли критичко мишљење и развили активан однос према заштити и чувању околине. Користити што више очигледних наставних средстава (слике, фотографије, илустрације, разгледнице, географске карте и нијеме карте) како би се ученици упознали са различитим појмовима и промјенама у друштву. Путем разноврсних огледа омогућити ученицима разумијевање природних појава и међусобну условљеност и повезаност живе и неживе природе. Подстицати ученичке активности на изради тематских панова у учионици и формирању одјељењских албума, збирки са узорцима из природног и друштвеног окружења.

Упутити ученике на различите изворе информација (штампане и електронске медије) како би код ученика остварили већу мотивацију, развили правилан однос према раду и цјеложивотном учењу. Развој вјештина кориштења различитих извора информација и њиховог критичког вредновања од стране ученика, треба да подстакне развој техника учења и активности ученика које су усмјерене на практичну примјену стечених знања и развој функционалних знања, вјештина и навика.

Кориштење модерне технологије у настави, у складу са материјалним могућностима школе (презентације, анимације, анимиране филмове...), доприносиће ефикаснијем остварењу исхода учења и функционалној употреби наученог.

Упутити ученике да самостално и активно учествују у различитим организованим активностима у циљу схватања предности комуницирања и заједничког живљења. Упознавањем ученика са основним појмовима о комуникацији истаћи важност комуникације, изградње односа и друштвене одговорности, као темељних животних вјештина. Кроз упознавање са савременим медијима и медијским садржајима код ученика развијати медијску писменост, те способности за разумијевање и критички однос (критичко мишљење) према медијским садржајима тј. према информацијама различитих медија.

Праћење, вредновање и оцјењивање ученика вршити плански и континуирано, користећи различите технике и поступке оцјењивања (самооцјењивање ученика, објективни испитни поступци и критеријски задаци за наставне области и/или наставне теме). Класичне писане провјере знања (контролне радове и/или задатке објективног типа) у настави природе и друштва пожељно је што мање користити. Приликом праћења и вредновања остварења исхода учења уважавати интересовања и активности ученика у процесу учења, а у складу са индивидуалним способностима и могућностима сваког ученика. Евалуацијом и анализом остварених исхода учења, омогућавати постизање веће ефикасности и унапређење процеса наставе.